

Stilovi roditeljstva i njihov utjecaj na razvoj djeteta

Deglin, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:812283>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

ČAKOVEC

MARTINA DEGLIN

ZAVRŠNI RAD

**STILOVI RODITELJSTVA I NJHOV UTJECAJ
NA RAZVOJ DJETETA**

Zagreb, prosinac 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Čakovec

PREDMET: PRIMIJENJENA RAZVOJNA PSIHOLOGIJA

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnice: Martina Deglin

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: Stilovi roditeljstva i njihov utjecaj na razvoj
djeteta**

MENTORICA: dr. sc. Tea Pahić

Zagreb, prosinac 2016.

SADRŽAJ

Sažetak	1
Summary	3
1. UVOD	5
2. TEORIJA EKOLOŠKIH SUSTAVA	7
2.1. Mikrosustav	7
2.2. Mezosustav	8
2.3. Egzosustav	8
2.4. Makrosustav	9
2.5. Dinamičan, stalno promjenjiv sustav	9
3. OBITELJ	10
3.1. Utjecaj obitelji na razvoj djeteta.....	10
3.2. Zdrava obitelj	12
3.3. Rizična obitelj	13
4. EMOCIJE	14
4.1. Radost	14
4.2. Ljutnja i strah.....	15
4.3. Emocionalni život obitelji	15
5. RODITELJSTVO	17
6. STILOVI RODITELJSTVA	20
6.1. Autoritativni odgojni stil	21

6.2. Autoritaran odgojni stil.....	21
6.3. Permisivan odgojni stil	22
6.4. Indiferentni odgojni stil	23
6.5. Utjecaji na roditeljsko ponašanje.....	23
7. UTJECAJ ODGOJNIH STILOVA RODITELJSTVA NA RAZVOJ DJETETA.....	25
7.1. Utjecaji odgojnog stila na socio-emocionalni i kognitivni razvoj djeteta	26
8. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA.....	30
Kratka biografska bilješka.....	31
Izjava o samostalnoj izradi rada	32
Izjava o javnoj objavi rada	33

Sažetak

Razvoj djeteta i njegovo ponašanje ovisi o individualnim obilježjima djeteta i okoline koja dijete okružuje. Utjecaj okoline na razvoj djeteta opisao je Urie Bronfenbrenner u svojoj Teoriji ekoloških sustava. Teorija ekoloških sustava smatra da se dijete razvija unutar složenog sustava odnosa na koje utječu višestruke razine okoline koja ih okružuje. Najbliži sustav djetetu koji ga okružuje je njegova obitelj. Obitelj je primarna zajednica u kojoj dijete stječe prve radosti, doživljava i iskustva, a oni u velikoj mjeri utječu na daljnji razvoj djeteta. U obitelji dijete stječe emocionalne i socijalne kompetencije od svojih prvih odgojitelja, a to su roditelji. Roditelji su djetetu model pomoću kojeg ono uči prepoznavati emocije i smisleno se služiti njima. Emocije su važni činitelji koji imaju utjecaj na cjelokupno funkcioniranje pojedinca, na njegove socio-emocionalne odnose, istraživanje okoline i otkrivanje samoga sebe.

Veliki događaj u životu odraslog pojedinca koji sa sobom donosi mnoge promjene je postati roditelj. Roditeljstvo je složen i težak posao koji osim zadovoljavanja osnovnih djetetovih potreba uključuje i odgoj djeteta. Roditeljski postupci i aktivnosti odnose se na roditeljsko ponašanje koje je uvjetovano odgojnim ciljevima. Odgojni ciljevi promatraju se unutar roditeljskog odgojnog stila jer imaju različite posljedice u strogoj i hladnoj sredini, a različite u toplom emocionalnom okruženju roditelja.

Postoje dvije temeljne dimenzije roditeljstva: emocionalnost i kontrola. Na temelju ove dvije dimenzije napravljena je klasifikacija četiri roditeljska stila ponašanja. Autoritativni stil odgoja je kombinacija emocionalne topline i čvrste kontrole. Dijete odgajano ovim stilom razvija odgovornost, socijalnu kompetenciju i povjerenje. Autoritarni stil odgoja kombinacija je čvrste kontrole i emocionalne hladnoće. Djeca čiji roditelji provode autoritarni odgojni stil su anksiozna, nesretna, niskog samopoštovanja i samopouzdanja. Permisivni odgojni stil je stil u kojem roditelji pružaju djetetu veliku emocionalnu toplinu, a istovremeno ne postavljaju nikakvu kontrolu. Djeca ovih roditelja su neposlušna, buntovna i impulzivna. Indiferentni stil odgoja naziva se još zanemarujući, u takvom odgoju roditelji pružaju jako malu emocionalnu toplinu djeci i postavljaju jako malu kontrolu. Djeca koja su izložena

ovom roditeljskom stilu pokazuju mnoge probleme u ponašanju kao što su antisocijalno ponašanje, loša emocionalna samoregulacija i poteškoće u školi.

Važno je da se djeca osjećaju voljena i prihvaćena, ali također moraju znati i razumjeti pravila ponašanja. Takva kombinacija roditeljskog ponašanja i odgoja potiče pravilan razvoj djeteta.

Ključne riječi: dijete, obitelj, roditeljstvo, stilovi roditeljstva

Summary

The development of a child and their behaviour depends on child's individual characteristics and the environment surrounding the child. The influence of the environment on child development was first described by Urie Bronfenbrenner in his Theory of ecological organisations. Theory of ecological organisations concludes that child development is caused by complex multiple levels of relations in the environment that surround them during their growing up. The closest structured environment organization that a child meets is his family. Family is the primary society in which child experiences his first joys, adventures and gains fundamental experiences crucial for further child development. In a family child receives emotional and social competences from his first educators - parents. Parents are the child's model through which the child learns how to recognize emotions and use them properly. Emotions are the most important factor that has huge impact on the complete functioning of an individual, on their social skills, exploring of the environment and self-discovery.

A big event in a life of an individual that brings many changes is to become a parent. Parenthood is a complex and hard job which, except satisfying basic child's needs, includes raising a child. Parental behaviour is conditioned by educational goals. Educational goals are observed within the parental raising style because they have different consequences in strict and cold surroundings, and different in warm and emotional parental surroundings.

There are two base dimensions of parenthood – emotionality and control. These two dimensions classify four different parental raising styles. Authoritative raising style is a combination of emotional warmth and firm control. Children raised by this style develop responsibility, social competence and trust. Authoritarian raising style is a combination of a firm control and emotional coldness. Children whose parents raise them in this style are anxious, unhappy and have low self-respect and self-confidence. Permissive raising style is a style in which parents give big emotional warmth to a child, and at the same time don't establish control or boundaries. Children raised in permissive style are disobedient, rebellious and impulsive. Indifferent raising style is also called neglecting style. This kind of raising means parents give very little emotional warmth to the children and they establish very little

control. The children who are exposed to this parental style show many problems in behaviours, such as antisocial behaviour, bad emotional self regulation and troubles in school.

Finally, it may be concluded that the most important thing is that the child feels loved and accepted. However, they need to know and understand the rules and consequences of their behaviour. The combination of these two parental acts and raising styles encourages the correct development of a child.

Key words: child, family, parenthood, styles of parenthood

1. UVOD

Sva živa bića na svijetu imaju svoj način postojanja i djelovanja, što se u jednoj riječi može opisati kao ponašanje. Ponašanje čovjeka jest širok pojam, a ovisi o različitim faktorima: od bioloških pa sve do kulturnih i brojnih vanjskih čimbenika koji na njega djeluju.

U današnje vrijeme ima puno informacija o dječjem razvoju do kojih su doveli zajednički naponi ljudi iz različitih područja interdisciplinarno (Berk, 2015). Kako bi se područje istraživanja ljudske stabilnosti i promjene lakše organiziralo, razvoj se dijeli na tri područja: tjelesno, kognitivno te emocionalno i socijalno. Područja razvoja nisu zasebna te svako područje utječe na drugo i pod utjecajem je drugog područja (Berk, 2015).

Što se dječjeg ponašanja tiče, smatra se da ponašanje djeteta ovisi o individualnim obilježjima i obilježjima okoline u kojoj se dijete razvija (Brajša-Žganec, 2003). Također, o ovim činiteljima ovisi i socioemocionalni razvoj djeteta. Dječje emocionalno funkcioniranje veoma je važno u regulaciji njihova ponašanja. Dječji razvoj sposobnosti reguliranja emocija pod utjecajem je roditelja, njihova ponašanja i načina na koji postupaju s dječjim emocijama (Brajša-Žganec, 2003). Obitelj može imati različite uloge pri razvoju djeteta sveukupno, a također može pridonijeti i razvoju dječje psihopatologije (Brajša-Žganec, 2003).

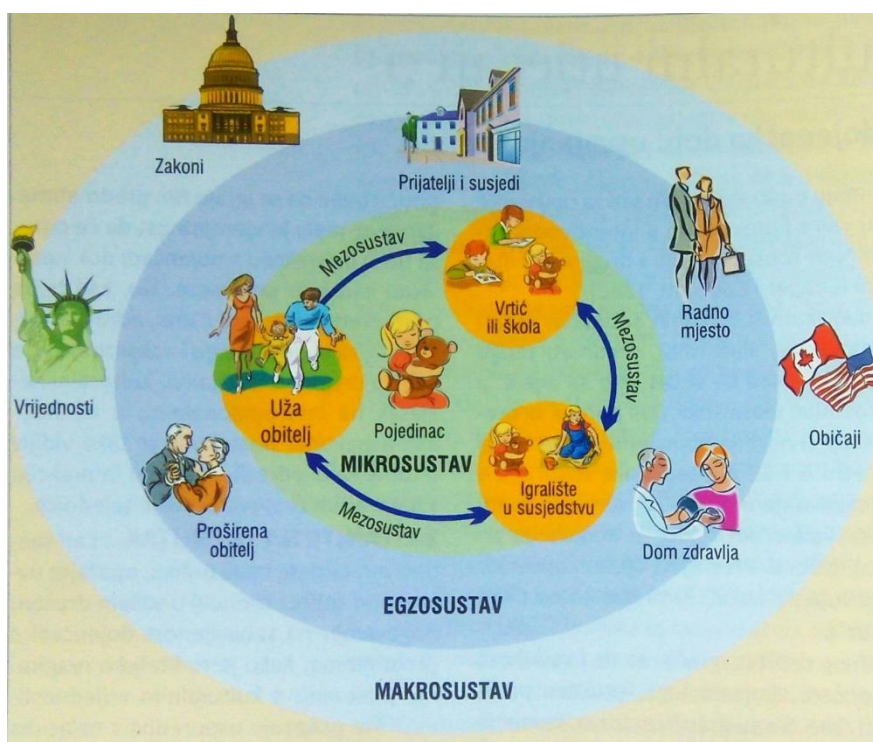
U literaturi nailazimo na velik broj pokušaja opisivanja ponašanja roditelja i njihovih postupaka koji dovode do poželjnih ili nepoželjnih razvojnih ishoda. Kako bismo odredili tip roditeljskog ponašanja i odnosa prema djeci, razlikujemo tri međusobno povezana pojma: roditeljski ciljevi i vrijednosti, roditeljski odgojni stil te roditeljski specifični postupci. Nancy Darling i Laurence Steinberg (1993; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006) predložili su kontekstualni model roditeljskog stila koji uključuje prije spomenute pojmove te opisuje njihove međusobne odnose. Prema njihovom modelu roditeljski ciljevi i vrijednosti izravno određuju roditeljski odgojni stil i u isto vrijeme utječu na konkretne aktivnosti i postupke roditelja u vezi s djetetovim potrebama i aktivnošću (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Iako su sva tri pojma vrlo važna, najveća se pozornost ipak pridaje roditeljskom stilu koji je smatran najvažnijim moderatorom svih odgojnih utjecaja (Čudina-Obradović i

Obradović, 2006). Prema tome, u životu djeteta upravo roditeljski odgojni stil određuje na koji način će dijete doživjeti i prihvatiti roditeljske postupke u svojoj prvoj fazi života, pa tako i kasnije.

Prva, obiteljska faza života djeteta ima presudan značaj za njegov rast i razvitak, emocionalni, socijalni, intelektualni i profesionalni život i rad. Iz tog je razloga vrlo bitno osigurati svoj djeci pravilan odgoj već od ranog djetinjstva. U obitelji dijete formira prve predodžbe o sebi, svojim roditeljima i rodbini te svojoj okolini i svijetu (Stevanović, 2000).

2. TEORIJA EKOLOŠKIH SUSTAVA

U današnje vrijeme postoji velik broj teorija koje doprinose boljem razumijevanju razvoja djece, a jedna od takvih teorija jest teorija ekoloških sustava koju je utemeljio Urie Bronfenbrenner. On je prikazao najrazrađeniji i najpotpuniji prikaz kontekstualnih utjecaja na dječji razvoj (Berk, 2015). Teorija ekoloških sustava smatra da se dijete razvija unutar složenog sustava odnosa na koje utječu višestruke razine okoline koja ih okružuje. Bronfenbrenner je okolinu zamislio kao više umreženih struktura, obuhvaćajući i nadilazeći dom, školu i susjedstvo u kojima djeca provode svoje svakodnevne živote. Snažan utjecaj na njihov razvoj ima svaki sloj okoline (Berk, 2015). Bronfenbrennerov ekološki model razvoja stavlja dijete u središte, dok se najbliže djetetu nalazi mikrosustav, nakon njega mezosustav, zatim egzosustav i na kraju makrosustav (Vasta i sur., 1998).

Slika 1. Struktura okoline prema teoriji ekoloških sustava (prema Berk, 2015)

2.1. Mikrosustav

Najbliži unutrašnji sloj okoline sastoji se od aktivnosti i obrazaca interakcije prisutnih u neposrednoj okolini. Za razumijevanje ove razine sustava Bronfenbrenner

naglašava kako moramo imati na umu da su svi odnosi dvosmjerni (Berk, 2008). Odrasli utječu na ponašanje djece, dok s druge strane biološke i socijalne karakteristike djece, njihovi tjelesni atributi, sposobnosti i ličnosti utječu na ponašanje odraslih (Berk, 2015). Primjerice, razdražljivo i nepažljivo dijete izazvat će nestrpljenje, zabrane i kazne kod roditelja, dok će prijateljski nastrojeno, pažljivo dijete izazvati kod roditelja pozitivne i strpljive reakcije (Berk, 2015). Kad se ove recipročne interakcije odvijaju često tijekom vremena, one imaju trajan utjecaj na razvoj (Collins i sur., 2000; Crockenberg i Leerkes, 2003; sve prema Berk, 2015). Drugi pojedinci u mikrosustavu utječu na kvalitetu odnosa između dvije osobe, a njihova podrška povoljno utječe na interakciju (Berk, 2008).

2.2. Mezosustav

Mezosustav je druga razina Bronfenbrennerova modela te obuhvaća veze između mikrosustava (Berk, 2008). Uključuje odnose roditelja s djetetovom učiteljicom i školom, a također uključuje i odnos između braće i sestara, prijatelja iz susjedstva i vrtića. Što su sustavi međusobno povezaniiji djetetov će razvoj imati jasniju i dosljednu podršku (Vasta i sur., 1998).

2.3. Egzosustav

Egzosustav se odnosi na socijalna okruženja u kojima se djeca ne nalaze, ali mogu neposredno utjecati na dijete (Vasta i sur., 1998). To mogu biti formalne organizacije poput upravnog odbora na radnom mjestu roditelja, lokalna vlast koja odlučuje koje će obitelji dobiti socijalnu pomoć ili zdravstvene organizacije u lokalnoj zajednici. Poslovno okruženje roditelja može podržavati odgoj djece i indirektno poboljšavati razvoj kroz fleksibilno raspoređen posao, plaćen porodiljni dopust i bolovanja za roditelje u slučaju da se dijete razboli (Berk, 2015). Neformalna podrška egzosustava su socijalne mreže roditelja, prijatelja i članova proširene obitelji koji pružaju savjete, društvo i financijsku pomoć (Berk, 2015). Moguć je i negativni neposredni utjecaj egzosustava na dijete koji uključuje veću učestalost bračnih sukoba i zlostavljanja djece. Veća učestalost bračnih sukoba i

zlostavljanja djece prisutna je u obiteljima koje su socijalno izolirane zbog toga što imaju malo osobnih veza, veza sa svojom zajednicom i u onima koje su pogođene nezaposlenošću (Emery i Laumann-Billings, 1998; prema Berk, 2008).

2.4. Makrosustav

Najudaljeniji vanjski sloj Bronfenbrennerovog modela je makrosustav. Sastoji se od kulturnih vrijednosti, običaja, resursa i zakona (Berk, 2008). Važnost koja se unutar makrosustava daje potrebama djece utječe na podršku koju primaju unutar bližih unutrašnjih razina okoline. Primjerice, u zemljama koje zahtijevaju velike povlastice na poslu za zaposlene roditelje i postavljaju visoke standarde skrbi o djeci, djeca će imati povoljna iskustva u neposrednoj okolini (Berk, 2015).

2.5. Dinamičan, stalno promjenjiv sustav

Zaključno, prema Bronfenbrenneru, okolina nije statičan činitelj koji uvijek na isti način utječe na ljude (Berk, 2008). Okolina je promjenjiva i uvijek dinamična, važni događaji (kao što su selidba, početak školovanja, razvod roditelja) mijenjaju odnose između djece i okoline te stvaraju nove uvjete koji utječu na razvoj. Te se promjene mogu odvijati tijekom cijelog života i čine vremensku dimenziju modela koju Bronfenbrenner naziva kronosustav.

Važno je također naglasiti da u teoriji ekoloških sustava razvoj ne potiču samo unutarnje dispozicije i ne kontroliraju okolišne prilike, već okolina i dijete čine mrežu međuzavisnih efekata (Berk, 2015).

3. OBITELJ

Obitelj je prvi i dugoročni kontekst za razvoj djeteta. Drugi konteksti također oblikuju razvoj djece, ali po snazi i dubini tog utjecaja ni jedan se ne može mjeriti s obitelji (Berk, 2015). Dijete provodi najveći dio vremena u obitelji, a članovi obitelji su mu prvi skrbnici i odgojitelji. Stevanović (2000) smatra da je obitelj vrlo bitna jer u njoj dijete stječe prve radosti, doživljava i iskustva, a možemo zaključiti da sve to značajno pridonosi djetetovom daljnjem razvoju i sveukupnoj dobrobiti. Danas se na obitelj gleda kao složenu i povezanu cjelinu: na sustav koji se sastoji od više podsustava, a zajedno čine dio šireg sustava (Brajša-Žganec, 2003). Obitelj kao sustav karakterizira cjelovitost, dok su njegovi dijelovi organizirani i u međusobnoj su interakciji (Bertalanffy, 1968; Simon i Stierlin, 1994; sve prema Brajša-Žganec 2003). Promatranje obitelji kao sustava povezano je sa ekološkom teorijom obitelji koja podrazumijeva da su ljudi u interakciji sa svojim okruženjem (Wagner Jakab, 2008). Obiteljski ekosustavi zapravo su podvrsta ljudskih ekosustava koje je opisao Bronfenbrenner (Wagner Jakab, 2008).

Ova teorija sustava pomaknula je okvir proučavanja individualnih karakteristika osobe na proučavanje okoline u kojoj se pojedinci razvijaju (Brajša-Žganec, 2003).

3.1. Utjecaj obitelji na razvoj djeteta

Utjecaj obitelji na djecu teško je općenito istraživati jer pod tim pojmom mislimo na ponašanje roditelja i okolinu koju oni stvaraju za razvoj djece, a pri tome se zaboravlja da roditelji na djecu imaju dvojak utjecaj: oni s djecom imaju dio zajedničkog nasljeđa, ali i zajedničku okolinu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Naslijeđe i okolina donekle su povezani te je teško odrediti što stvarno utječe na razvoj i osobine djeteta. Obiteljska okolina i djetetovo naslijeđe mogu biti povezani na tri načina: pasivno, aktivno te reaktivno što znači da mogu biti u interakciji (Phillips i sur., 1998; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

1. Pasivna povezanost

Pasivna povezanost odnosi se na pasivno prenošenje roditeljskih gena. Roditeljski geni pri tome mogu utjecati na nasljeđe djeteta i na njegovu okolinu.

Primjer glazbene darovitosti kod djeteta: glazbeno daroviti roditelji mogu prenijeti te gene na dijete, dok će glazbeno nadareni roditelji u isto vrijeme stvoriti i bogato glazbeno okruženje slušajući i stvarajući glazbu te uživajući u njoj. Kada dijete razvije glazbenu nadarenost postavlja se pitanje što je više utjecalo: geni koje su mu roditelji prenijeli ili poticajna okolina?

2. Aktivna povezanost

Aktivna povezanost omogućuje da djetetovi geni utječu na dijete, da dijete samo odabire i aktivno traži svojstva okoline za koje je najviše osjetljivo.

Primjer: roditelji najprije prenose gene glazbene sposobnosti na svoje dijete, kasnije je takvo dijete pojačano osjetljivo za zvukovna svojstva svoje okoline te će birati i baviti se tim svojstvima okoline više od ostalih i samo dalje poticati razvoj njegove urođene sposobnosti (Čudina- Obradović i Obradović, 2006).

3. Reaktivna povezanost

Reaktivna povezanost odnosi se na interakciju genetskog naslijeđa i djetetove okoline. Ona se očituje kao pojava drugačijeg reagiranja okoline na pojedince različitih osjetljivosti i različitih naslijeđenih osobina.

Primjer: roditelji koji primijete djetetovu nadarenost za glazbu mogu stvoriti poticajnu okolinu i razvijati te sklonosti, dok će ih roditelji koji ne uoče sklonosti zanemariti te se one neće dalje razvijati bez poticajne okoline. Djeca koja svojim pitanjima, zanimanjem i traženjem aktivnosti zahtijevaju od roditelja da se njima više bave bolje će se kognitivno razvijati. Međusobni utjecaj djetetovih gena i reakcije okoline može dakle doprinijeti, ali i štetiti razvoju djeteta.

Dijete samo traži i bira dijelove okoline koji su najpoticajniji za razvoj sposobnosti za koje ima genetske predispozicije. Veći utjecaj naslijeđa u ponašanju djeteta bit će izražen u obiteljima popustljivog i zanemarujućeg odgojnog stila, dok će kruti i

strogi odgoj zaustavljati izražavanje nasljednih osobina (Booth, Carver i Granger, 2000; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditelji na dijete utječu i procesima socijalizacije. Socijalizacija se određuje kao međutjecaj između roditelja i okoline na dijete i djeteta na okolinu (Stevanović, 2008). Roditelji putem socijalizacije na dijete mogu utjecati preko nagrada, kazni, ali i svojim uzorom ponašanja. Na taj način oni mogu doprinijeti obiteljskom funkcioniranju i što zdravijoj okolini, ali i obrnuto. O zdravoj i rizičnoj obitelji možemo govoriti samo ako najšire generaliziramo karakteristike obiteljske strukture i utjecaje, elemente koji će u gotovo svako vrijeme i u svim odnosima u obitelji predstavljati povoljne utjecaje i elemente koji će štetiti pojedincu unutar obitelji (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) razlikujemo zdravu i rizičnu obitelj čiji opis se nalazi u nastavku.

3.2. Zdrava obitelj

Za dijete će obitelj biti zdrava i poticajna okolina ako tijekom njegovog razvoja postoji roditelj ili jedan stalan skrbnik. Stalan skrbnik može biti majka, otac posvojitelj, odrasli član obitelji ili koja druga odrasla osoba koja stvara čvrstu vezu sa djetetom i pruža djetetu potporu, potrebnu pažnju tijekom cijelog djetinjstva sve do njegove samostalnosti. Takva obitelj osigurava djetetu zdravstvenu skrb i povezana je sa širom obitelji, školom, širom zajednicom i radnim mjestom. Dijete uključenošću u te izvan obiteljske organizacije preko obitelji stječe vrijednosti, radne navike, životni smisao te shvaća važnost učenja, rada, zarađivanja i važnost novca uopće.

U zdravoj i poticajnoj obitelji važna je okvirna organizacija rada za svakog člana, organiziranje zajedničkih aktivnosti kao što su zajedničko slobodno vrijeme, zajednički obroci, ljetovanja ili zimovanja. Važna sastavnica zdrave i poticajne obitelji je emocionalna toplina. Roditelji postavljaju jasna pravila i granice temeljene na razumnim i logičnim rješenjima i zajedničkim dogovorima. Oni su uzor djeci u traženju rješenja, suočavanju sa problemima, povjerenju u budućnost i optimističnom

stavu. Zdrava je obitelj za djecu u ranom djetinjstvu i predškolskoj dobi ona u kojoj dobivaju osjećaj sigurnosti.

Zdrava obiteljska okolina pruža djetetu najveću tjelesnu sigurnost i zdravlje, a uz to mu daje vještine, znanje i navike koje mu osiguravaju zdravlje i u odrasloj dobi. Na djetetovoj povezanosti s roditeljima temelji se emocionalna sigurnost djeteta. Ona je preduvjet djetetova mentalnog i tjelesnog zdravlja te zdravog razvoja. Zdrava i poticajna obitelj daje djetetu trajnu, strukturiranu i stalnu okolinu, koja je poticajna za dijete i nudi mu razna iskustva (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

3.3. Rizična obitelj

Svaka obitelj koja svojim oblikom, unutarnjim odnosima ili strukturom nepovoljno djeluje na ukupan djetetov razvoj ili na jednu razinu tog razvoja može biti rizična (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Rizičnom obitelji nazivamo obitelj koja međusobnim odnosima i odnosom prema djeci stvara emocionalno ozračje koje nepovoljno utječe na fiziološko funkcioniranje, tjelesni i emocionalni razvoj djece. Rizična obitelj će djeci koja imaju genetske predispozicije otežanog razvoja još pojačati te nedostatke.

Osnovna značajka rizične obitelji je postojanje sukoba i agresije, dok su odnosi između članova hladni i zanemarujući. Između raznih čimbenika nepovoljne uvjete najviše potiču roditeljski sukobi, nekvalitetno roditeljstvo (nemar, nebriga, emocionalna nedostupnost, izostanak potpore) i novčane teškoće obitelji. Nekvalitetno roditeljstvo potiče agresivno i delinkventno ponašanje, a novčane teškoće anksioznost i depresiju djece (Gerard i Buehler, 1999; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Skladan obiteljski život je početak, tijek i vrhunac uspjeha svakog člana u obitelji. Neusklađeni odnosi dezorijentiraju svaku osobu i narušavaju joj koncentraciju i organizaciju, a dovode i do bezvoljnog, destruktivnog i konfliktnog ponašanja (Stevanović, 2000).

4. EMOCIJE

Emocije su jedan od najvažnijih činitelja koji utječu na cjelokupno funkcioniranje pojedinca i imaju glavnu ulogu u inter-personalnom životu (Brajša-Žganec, 2003). Na podražaje iz svoje okoline svako malo dijete reagira emocionalno. Emocije imaju značajnu ulogu u socijalnim odnosima, istraživanju okoline i otkrivanju samoga sebe (Berk, 2008). Emocionalni izrazi su urođeni socijalni signali, a emocionalni signali djece poput plakanja i smijanja utječu na ponašanja drugih. Istodobno, emocionalne reakcije drugih reguliraju dječje socijalno ponašanje (Berk, 2015).

Dijete već sa šest mjeseci smisleno mijenja primjereno događajima iz okoline svoje obrasce ponašanja, izgled lica i tjelesni stav. Dijete će osjetljivim roditeljima na igru reagirati radosnim izgledom lica, opuštenim tjelesnim držanjem i zadovoljnim gugutanjem, dok će neosjetljivi roditelji kod svog djeteta izazvati tužan izraz lica, klonulo tjelesno držanje i nezadovoljno glasanje (Berk, 2008). Ako depresivni signali roditelja traju duže vrijeme, oni mogu poremetiti djetetov socijalni i emocionalni razvoj (Berk, 2008). Općenito, roditelji imaju veliku ulogu u poučavanju djeteta socijalno prihvatljivim načinima izražavanja emocija.

Temeljne emocije radost, strah, ljutnja, iznenađenje, tuga i gađenje univerzalne su za sve ljude (Berk, 2008), a u nastavku će biti opisana njihova uloga u dječjem razvoju.

4.1. Radost

Radost doprinosi mnogim područjima razvoja, a najprije se izražava blagim osmjesima te kasnije gromoglasnim smijehom. Kada ovladaju novom vještinom djeca se osmjehuju i glasno smiju, pokazujući svoj užitak u novim motoričkim i kognitivnim sposobnostima (Berk, 2008). Osmijeh djeteta potiče roditelja na nježnost i interakciju, što kod djeteta izaziva još više smijeha. Vrijednost radosti je u tome što ona učvršćuje djetetove sposobnosti koje se razvijaju i povezuje dijete i roditelje u topli podržavajući odnos (Berk, 2015).

4.2. Ljutnja i strah

Novorođenče na različita neugodna iskustva (kao što su glad, bolni medicinski pregledi te prevelika ili premala razina podražaja) reagira uznemireno. Ljutnja se kod djeteta počinje intenzivnije i češće pojavljivati u dobi od četiri do šest mjeseci starosti. Starija djeca ljutnju pokazuju u više situacija: nakon što im oduzmemo neki predmet, kad ih se stavi u krevet itd. (Camras i sur., 1992; Stenberg i Campos, 1990; sve prema Berk, 2008). Najčešći strah u dojenačkoj dobi je strah od nepoznatih osoba (Berk, 2008). Mala djeca i dojenčad boje se nepoznatih osoba te na njihovu prisutnost reagiraju strahom.

Kako dijete raste tako se ljutnja i strah pojačavaju. To se događa iz razloga što su upravo te emocije važne djetetu za preživljavanje kada se počne samostalno kretati. Kad dojenčad želi prevladati neke prepreke ili se nastoji obraniti, ona koristi ljutnju. S druge strane, strah zadržava djetetovu istraživačku želju u granicama i zadržava dijete u roditeljevoj blizini (Berk, 2008). Ljutnja i strah su socijalni signali koji potiču roditelje na pružanje utjehe djetetu.

Djeca poslije druge godine života pričaju o svojim osjećajima i nastoje ih kontrolirati. Oni pokušavaju oslabiti emocije koje su im neugodne. To čine prekrivanjem očiju kad vide neugodnu sliku ili prekrivanjem ušiju kad čuju neugodan zvuk (Berk, 2015). Kad djeca koriste takve metode ograničavanja emocija, imat će manje emocionalnih ispada tijekom predškolskih godina (Thompson i Goodvin, 2007; prema Berk, 2015). Strategije za reguliranje emocija predškolska djeca preuzimaju promatranjem odraslih i njihovih načina nošenja s emocijama (Berk, 2015).

4.3. Emocionalni život obitelji

Problemi roditelja u braku, svađe i raskid braka povezani su s depresijom, povlačenjem, smanjenom socijalnom kompetencijom, većom agresijom i zdravstvenim problemima kod djece (Brajša-Žganec, 2003). Odrasli koji su kao djeca doživjeli razvod braka roditelja bili su pod većim stresom nego oni koji to nisu doživjeli. Za dobro obiteljsko funkcioniranje naglašava se važnost izražavanja

emocija u braku (Gottman i Levenson, 1986; prema Brajša-Žganec, 2003). Gottman i suradnici (prema Brajša-Žganec, 2003) u istraživanjima emocionalnog života obitelji zaključuju da zdravu obitelj karakterizira međusobno prihvaćanje i zadovoljstvo, skladni obiteljski odnosi i metakomuniciranje između članova. Naglašavaju važnost emocija u obitelji za djetetov emocionalni i socijalni razvoj, a posebno djetetovu socijalnu i emocionalnu kompetenciju i psihosocijalnu prilagodbu (Brajša-Žganec, 2003).

5. RODITELJSTVO

Roditeljstvo je težak posao koji pored zadovoljavanja osnovnih djetetovih potreba za hranom i fizičkom sigurnošću uključuje i odgoj djeteta. Odgoj djeteta zahtijeva mnogo strpljenja, ljubavi, samokontrole nad vlastitim brigama i frustracijama. Nije dovoljno samo voljeti dijete, potrebno je i znati što se događa dok dijete uči te znati kako poticati, usmjeravati i kontrolirati taj proces (Pascoletti, 2015).

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) roditeljstvo možemo podijeliti na četiri osnovna pojma, a to su: doživljaj roditeljstva, roditeljska briga i skrb, roditeljski postupci, aktivnosti i ponašanje te roditeljski odgojni stilovi. Pod pojmom doživljaj roditeljstva spada odlučivanje za djecu, prihvaćanje roditeljske uloge, redefiniranje vlastitih ciljeva i vrijednosti zbog emocionalnog i materijalnog ulaganja te doživljaj djetetova razvoja i uspjeha. Roditeljska briga i skrb podrazumijeva rađanje djece, njihovu zaštitu i brigu za njihovo održavanje, život i razvoj te vođenje i pomaganje njihova razvoja. Roditeljski postupci, aktivnosti i ponašanje podrazumijevaju namjerne postupke i aktivnosti koje roditelji provode kako bi osigurali sve te ciljeve. Roditeljski odgojni stilovi su zbrojevi emocionalnih prilika u kojima se donose različite obiteljske odluke, roditeljskih vrijednosti te stavova prema djetetu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Na kvalitetu roditeljstva utječu osobine roditelja, osobine djeteta te okolina u kojoj se odvijaju odnosi djeteta i roditelja. Roditeljstvo ima utjecaj na mijenjanje i razvoj odraslog pojedinca. Dolaskom djeteta u obitelj mijenjaju se aktivnosti i ponašanje roditelja. Dijete donosi pozitivne, ali i negativne osjećaje u obitelj, ima utjecaj na roditeljevo mišljenje, osjećaje, ponašanje te na sliku roditelja o samome sebi (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditeljstvo također ima važan utjecaj i na okolinu djeteta te na njegove razvojne rezultate.

Salbatelli i Waldron (1995; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006) opisuju subjektivan doživljaj roditeljstva pomoću tri dimenzije: roditeljsko zadovoljstvo, zahtjevi i stres roditeljske uloge te osjećaj roditeljske kompetencije. Ove dimenzije uključuju zadovoljstvo roditelja odnosom roditelj-dijete, zadovoljstvo ponašanjem djeteta, stres roditeljske uloge te roditeljev osjećaj koliko je uspješan i sposoban kao roditelj. Prema ovome možemo reći da je doživljaj roditeljstva složen. On se sastoji

od mnogo povoljnih, ali i nepovoljnih roditeljskih doživljaja djeteta, doživljaja sebe kao roditelja te doživljaja razvojnih rezultata djeteta. Subjektivan doživljaj kompetentnog roditeljstva temeljen na pozitivnim samo procjenama roditelja utječe na roditeljske postupke koji stvaraju emocionalno ozračje za povoljan razvoj djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Izražavanje emocija roditelja ima indirektan utjecaj na dječje izražavanje emocija prema drugima, a direktno utječe na oblikovanje djetetovih osjećaja o drugima i sebi (Brajša-Žganec, 2003). Svojim ponašanjem roditelji uče djecu kako izražavati emocije te prepoznati značenje emocija drugih ljudi (Brajša-Žganec, 2003).

Tradicionalno shvaćanje roditeljstva poistovjećuje se s majčinstvom jer je ono biološki utemeljeno te nerazdvojan dio ženina identiteta, dok se za očeve smatra da imaju ulogu u ispunjavanju roditeljstva putem materijalne i psihološke potpore majci (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Suvremeni pojam roditeljstva ne prihvaća tradicionalne društvene pritiske i stereotipe o majčinstvu i očinstvu te rodno podijeljene uloge u kućanstvu, već se pojam roditeljstva shvaća kao ravnopravno roditeljsko partnerstvo (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Zajedničkim roditeljstvom najlakše će se izbjeći nepovoljni obiteljski odnosi, a pogodovati će dobrom doživljaju roditeljstva kod oba roditelja (Levy-Shiff, 1994; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Ciljevi koje roditelji žele postići u razvoju svoje djece jesu vezani uz usađivanje određenih vrijednosti tijekom odgoja. Također, postoje i osnovni ciljevi roditeljske funkcije koji su isti u svim kulturama i društvima, a to su: preživljavanje i zdravlje djeteta te potpuno osamostaljivanje i postignuće društveno propisanih normi (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Bitni su i odgojni ciljevi. Oni se odnose na područja funkcioniranja i postizanja specifičnih vještina te razvijanje djetetovih osobina kao što su motivacija, samostalnost i znatiželja. Uži odgojni ciljevi pod utjecajem su kulture te se razlikuju. U nekim su kulturama najvažniji samostalnost, samopoštovanje i društvena odgovornost, dok su u nekima to poslušnost i prilagođavanje društvenoj skupini (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditeljske vrijednosti utječu na dijete u tolikoj mjeri koliko utječu na roditeljsko ponašanje i odgojni stil roditelja.

Roditeljski postupci i aktivnosti odnose se na roditeljsko ponašanje koje je uvjetovano odgojnim ciljevima. Oni se promatraju unutar roditeljskog odgojnog stila jer će imati različite posljedice u strogoj i hladnoj sredini, a različite u toplom emocionalnom okruženju roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Roditeljski odgojni stil su tipične emocionalne prilike roditeljstva unutar kojih se ostvaruju odnosi između djeteta i roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

6. STILOVI RODITELJSTVA

Stilovi roditeljstva kombinacija su roditeljskih ponašanja koja se pojavljuju u više situacija, stvarajući odgojnu klimu (Berk, 2015).

Prema brojnim istraživanjima smatra se da postoje dvije temeljne dimenzije roditeljstva: emocionalnost i kontrola (Maccoby i Martin, 1983; prema Brajša-Žganec, 2003). Dimenzija emocionalnosti podrazumijeva emocionalnu toplinu i roditeljsko razumijevanje, odnosno količinu podrške, ljubavi i ohrabrenja koju roditelj pruža djetetu, nasuprot hladnoće i odbijanja djeteta. Dimenzija kontrole uključuje roditeljski nadzor i zahtjeve, odnosno roditeljska očekivanja prema djetetu koja se mogu protezati od potpune kontrole do zanemarivanja djeteta. S obzirom na te dvije dimenzije odgoja postoje četiri tipa roditeljskog stila odgoja: autoritativni, autoritarni, permisivni (popustljivi) i indiferentni (zanemarujući).

Tablica 1. Usporedba značajki odgojnih stilova (prema Berk, 2015)

Odgojni stil	Prihvatanje i uključenost	Kontrola	Davanje autonomije
Autoritativni	Topli, pažljivi, strpljivi i osjetljivi na potrebe djeteta	Imaju razumne zahtjeve za zrelošću i dosljedno ih provode i objašnjavaju	Dopuštaju djetetu da donosi odluke u skladu sa svojom spremnosti. Potiču dijete da izražava misli, osjećaje i želje. Kad se roditelj i dijete ne slažu, upuštaju se u zajedničko donošenje odluke kad je to moguće
Autoritarni	Hladni, odbacujući i često omalovažavaju dijete	Postavljaju brojne zahtjeve, prisiljavajući na poslušnost vikanjem, naređivanjem i kritiziranjem. Često se upuštaju u psihološku kontrolu, uskraćuju ljubav i zadiru u individualnost djeteta	Donose odluke za dijete. Rijetko slušaju dječje mišljenje
Permisivni	Topli, ali pretjerano popustljivi ili neuključeni	Imaju malo ili nimalo zahtjeva	Dopuštaju djetetu da donosi mnoge odluke prije nego što je za njih spremno
Indiferentan	Emocionalno su neuključeni i povučeni	Imaju malo ili nimalo zahtjeva	Ravnodušni su prema djetetovu donošenju odluka i njegovim mišljenjima

6.1. Autoritativni odgojni stil

Autoritativni (demokratski - dosljedan) odgojni stil je kombinacija emocionalne topline i čvrste kontrole. Roditelji koji odgajaju djecu autoritativnim stilom postavljaju velike zahtjeve prema djetetu, sukladno njegovoj dobi, određuju granice i postavljaju nadzor, ali istovremeno pružaju djetetu puno topline i potpore (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Možemo reći da su takvi roditelji brižni i osjetljivi prema svojoj djeci, a s druge strane postavljaju jasne granice i okolinu održavaju predvidivom (Vasta i sur., 1998). Granice i pravila koja su postavljena djetetu su dobro objašnjena. Autoritativni roditelji su pažljivi, topli i osjetljivi na potrebe svog djeteta. Oni uspostavljaju ugodne, emocionalno ispunjavajuće odnose s djetetom, koji čine dijete blisko povezanim sa roditeljem (Berk, 2015). Uloga takvih roditelja nije nadzorna, već savjetnička, tj. sve svoje zahtjeve oni dobro objašnjavaju djetetu te mu kroz primjere i savjete daju odgovor zašto ti zahtjevi postoje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Autoritativni roditelji postupno daju odgovarajuću autonomiju djetetu tako što mu dozvoljavaju da samo odlučuje u područjima u kojima je spremno donositi odluke (Berk, 2015). Također, oni pridaju važnost komunikacije sa djetetom te djeteta s njima samima, a razvijaju je potičući dijete na izražavanje svojih misli, osjećaja i želja. Ukoliko se dogodi da se dijete i roditelj u nečemu ne slažu, autoritativan roditelj donosi odluku zajedno sa djetetom kad god je to moguće. Spremnost roditelja da se prilagodi stajalištu djeteta pridonosi lakšem uvažavanju stajališta roditelja kod djeteta i djetetovu poslušnost kad je ona potrebna (Berk, 2015). Djeca koja žive u takvom okruženju su spontana i slobodno izražavaju mišljenje i emocije (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

6.2. Autoritaran odgojni stil

Autoritaran (autokratski, kruti – strogi) odgojni stil podrazumijeva odgojni stil u kojem roditelji postavljaju velika očekivanja i zahtjeve prema djetetu, provodeći strogi nadzor i kontrolu, pri čemu ne pružaju dovoljno topline i podrške (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Autoritarni odgojni stil karakterizira nisko prihvaćanje i uključenost, visoku prisilnu kontrolu te nisko davanje autonomije (Berk, 2015). Autoritarni roditelji su hladni i odbacujući, često omalovažavaju svoju

djecu rugajući im se i kritizirajući dijete. Glavni odgojni ciljevi autoritarnog odgoja su postizanje djetetove samokontrole i poslušnosti. Za postizanje autoritarnih odgojnih ciljeva roditelji se postavljaju kao autoritet koji postavlja zahtjeve i određuje pravila, ali ih ne objašnjava djetetu. Roditelji usmjereni na postavljanje granica i pravila skloni su kažnjavanju, a često i tjelesnom kažnjavanju, u situacijama kada dijete to ne poštuje ili prekrši nešto od toga (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Za postizanje kontrole nad djetetom oni viču, prijete i kritiziraju. Stav autoritarnih roditelja je: "Napravi to zato što sam ja tako rekao/la!" i time ne daju djetetu nikakvo objašnjenje za izvršavanje zahtjeva (Berk, 2015). Autoritarni roditelji se ne koriste razgovorom, niti obiteljskim pravilima, jer vjeruju da dijete mora prihvatiti pravila koja im oni postave bez suprotstavljanja. Takvi postupci roditelja nepovoljno utječu na dijete te djeca postaju nesretna, anksiozna, niskog samopoštovanja i samopouzdanja. Djeca koja neprestano žive u autoritarnoj okolini često mijenjaju svoja raspoloženja, vrlo su razdražljiva i bojažljiva te nisu spontana (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Djeca koja dolaze iz autoritarne okoline u frustrirajućim situacijama postanu neprijateljski nastrojena, a kako bi dobila ono što žele, djeca se koriste silom, baš poput svojih roditelja (Berk, 2015). Također, postupci i ponašanje autoritarnih roditelja utječu na razvoj agresivnosti i probleme u ponašanju kod djece.

6.3. Permisivan odgojni stil

Permisivan (popustljivi) odgojni stil je stil odgoja u kojem dominira kombinacija emocionalne topline i slabe kontrole. Permisivni roditelji ne postavljaju velike zahtjeve prema djetetu i provode slabu kontrolu, a istovremeno pružaju veliku toplinu, ljubav i podršku (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Odnos roditelja i djeteta u ovom odgoju temelji se na velikoj emocionalnoj osjetljivosti roditelja prema djetetu, na prevelikoj slobodi djeteta bez postavljanja granica, pravila te općenito bez kontrole ponašanja. Permisivni roditelji ispunjavaju djetetu sve želje i zahtjeve jer misle da će na taj način najbolje pokazati svoju ljubav prema djetetu, a istovremeno ne postavljaju jasno određena pravila ponašanja. Oni djeci daju preveliku slobodu da

donose odluke sami za sebe u dobi u kojoj to još nisu spremna (Berk, 2015). Ovakav odgoj onemogućuje djeci stjecanje normi i pravila ponašanja. Primjerice, djeca permissivnih roditelja sama odlučuju kada žele ići u krevet, kada će uzimati obroke, nemaju određeno vrijeme gledanja televizije, nemaju zadane kućanske zadatke, niti ne moraju naučiti pravila lijepog ponašanja (Berk, 2015). Prevelika sloboda nije primjerena za malo dijete jer kod njega uzrokuje nesigurnost i nesnalaženje u granicama. Samim time, nesnalaženje kod djeteta potiče agresivno i impulzivno ponašanje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Osjećaje koje djeca razviju su najčešće sreća i dobro raspoloženje, ali samo do tog trenutka kada se sve njima podređuje.

6.4. Indiferentni odgojni stil

Indiferentni (zanemarujući) odgojni stil karakterizira emocionalna hladnoća i slaba kontrola. Indiferentni roditelji postavljaju prema djetetu male zahtjeve, ne postavljaju kontrolu, ne pružaju toplinu, a niti potporu djetetu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Vrlo često su ti roditelji emocionalno distancirani, depresivni, obuzeti stresom života te imaju vrlo malo energije za svoje dijete (Berk, 2015). Odnosi između roditelja i djece temelje se na niskoj razini razumijevanja, niskoj razini interesa za dijete i njegove aktivnosti, nepokazivanje roditeljske ljubavi te neprovođenje zajedničkog vremena. Djeca na ovakav roditeljski odnos reagiraju neprijateljstvom i otporom, a to utječe na loš uspjeh djece u školi i nemogućnost stjecanja društvene kompetencije (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Također, indiferentni stil odgoja ne potiče zdravi socijalni razvoj djeteta, što naposljetku dovodi do neposlušnosti i neprimjerenog sudjelovanja u igri (Vasta i sur., 1998).

6.5. Utjecaji na roditeljsko ponašanje

Na roditeljsko ponašanje i stil odgoja utječu mnogi čimbenici, a neki od njih su struktura obitelji, ekonomske prilike, socioekonomski status, zadovoljstvo roditelja te rastava braka (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Istraživanja su pokazala da će na kvalitetu roditeljstva u velikoj mjeri utjecati osobine roditelja, sredina u kojoj se

odnosi između roditelja i djeteta odvijaju te same osobine djeteta. Karakteristike roditelja koje su se pokazale kao jako važne za kvalitetu roditeljstva su obrazovanje roditelja, a za razvoj djetetova mišljenja vrlo je važna roditeljska inteligencija. Čimbenici koji određuju roditeljski stil su značajke roditelja, obiteljski i širi društveni kontekst te značajke djeteta. Pod pojmom značajke roditelja podrazumijevamo osobnost i spol roditelja, emocionalnu zrelost i psihološko zdravlje roditelja, njihovu inteligenciju i obrazovanje te stavove i znanja. Obiteljski i širi društveni kontekst podrazumijeva ekonomsku sigurnost obitelji, strukturu i međusobne odnose roditelja, potpornu društvenu mrežu te usklađenost radne i roditeljske uloge. Značajke djeteta koje utječu na stil roditeljstva su temperament djeteta, usklađenost karakteristika djeteta i roditelja, spol i dob djeteta te njegove sposobnosti (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Možemo vidjeti da na roditeljsko ponašanje i stil odgoja utječu mnoge značajke, dok s druge strane roditeljsko ponašanje i odgoj uvelike utječu na razvoj djeteta.

7. UTJECAJ ODGOJNIH STILOVA RODITELJSTVA NA RAZVOJ DJETETA

Optimalno roditeljstvo uključuje istovremeno nadzor, kao i toplinu. Vrlo je važno da se djeca osjećaju prihvaćena i voljena, ali moraju znati i razumjeti pravila ponašanja te vjerovati da će ih njihovi roditelji slijediti (Vasta i sur., 1998). Istraživanja su pokazala da roditeljstvo, odgojni stil i odgojni postupci u vrlo velikoj mjeri utječu na rezultate djetetovog razvoja. S druge strane ne smijemo zaboraviti niti da će i djeca utjecati na roditelje. Djeca na roditeljske odgojne postupke i odgojni stil utječu svojim temperamentom i spremnošću da prihvate roditeljski utjecaj (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Roditeljski stilovi odgoja razlikuju se po količini topline koju roditelji daju djeci te koliko velike zahtjeve stavljaju djetetu. Četiri tipa stilova roditeljstva različitim kombinacijama emocionalne topline i nadzora različito utječu na razvoj djeteta (Brajša-Žganec, 2003). Autoritativni odgojni stil koji predstavlja kombinaciju emocionalne topline i čvrste kontrole pozitivno utječe na razvoj dječje kreativnosti, sreće, samostalnosti i znatiželje. Autoritarni stil odgoja koji je opisan kao kruti, strogi stil u kojem nema emocionalne topline, ali je prisutna velika kontrola i nadzor nad djetetom, na dijete djeluje na drugačiji način. Djeca na autoritarni stil reagiraju čestim promjenama raspoloženja, jako su povučena, razdražljiva i bojažljiva. Djeca odgajana uz veliku emocionalnu toplinu i slabu kontrolu, tj. djeca odgajana permisivnim stilom najčešće su nesigurna, impulzivna i agresivna. Na zanemarujući stil odgoja koji je kombinacija emocionalne hladnoće i slabe kontrole djeca reagiraju neprijateljski i pružaju otpor, neuspješna su u školi te ne uspijevaju steći društvene kompetencije (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Mnoga istraživanja bave se pitanjem kako će roditelj najbolje izbjeći djetetovu nespremnost da prihvati odgojne utjecaje. Iz istraživanja možemo vidjeti da se lako prepoznaje dobro roditeljstvo od disfunkcionalnog, grubog i zanemarujućeg roditeljstva. Dobro roditeljstvo se izjednačava sa autoritativnim odgojnim stilom, tj. odgojem koji pruža veliku roditeljsku potporu te se još naziva konstruktivno roditeljstvo. Kad govorimo o dobrom roditeljstvu mislimo na odgoj djece

predškolske dobi, a konstruktivno roditeljstvo podrazumijeva odgoj školske djece i adolescenata. Zaključno možemo reći da se dobrim i konstruktivnim roditeljstvom postižu univerzalni ciljevi djetetove dobrobiti (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

7.1. Utjecaji odgojnog stila na socio-emocionalni i kognitivni razvoj djeteta

Odnosi roditeljskih odgojnih metoda i djetetova temperamenta u velikoj mjeri određuju razvojne uvjete i razvojni put svakog djeteta. Na pozitivnost ili negativnost djetetove emocionalnosti utječe djetetov urođeni temperament koji izaziva specifične reakcije okoline te one potkrepljuju urođene emocionalne osobine djeteta (Eisenberg i sur., 2005; Rothbart i sur., 2000; sve prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Kvaliteta djetetova socio-emocionalnog funkcioniranja ovisi o prvoj godini djetetova života koja je početna situacija za razvoj pozitivne emocionalnosti i emocionalne regulacije. U prvoj godini života dijete uspostavlja privrženost s majkom. Uspostavljanje kvalitetne privrženosti, odsutnost stresa i depresivnosti kod majke, majčina toplina i pozitivna emocionalnost te povezanost majke i djeteta dobar su preduvjet za nastanak pozitivne emocionalnosti i samoregulacije kod djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditelji koji dosljedno reagiraju na djetetovo ponašanje pozitivnim, emocionalno ugodnim i smirenim reakcijama postižu optimalni socio-emocionalni razvoj djeteta. S druge strane, djeca čiji su roditelji depresivni i burno reagiraju na djetetovo ponašanje, uzrokuju kod djece neprimjereno ponašanje i emocionalno izražavanje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Kada dijete između prve i treće godine života počinje razumijevati i rabiti govor na socio-emocionalni razvoj najvažniji utjecaj ima način komuniciranja roditelja s djetetom, naročito način rješavanja sukoba između djeteta i roditelja. Najbolju kvalitetu socio-emocionalnog razvoja pokazuju djeca čiji roditelji sukobe rješavaju zajedno s djecom pomoću objašnjenja i opravdanja tih postupaka te nudeći im rješenje za poboljšanje odnosa (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Djeca kojima roditelji pokušavaju što više umanjiti emocionalne reakcije procijenjena su manje socijalno kompetentnima. Roditelji koji su često ljuti i gnjevni nepovoljno utječu na socio-emocionalni razvoj djece. Negativne emocionalne

reakcije roditelja povezane su s lošim razumijevanjem emocija, a česta izloženost roditeljskoj ljutnji ometa proces učenja dječjeg interpretiranja emocija (Brajša-Žganec, 2003).

Djetetova socio-emocionalna razvijenost veoma je bitna jer predstavlja preduvjet za uključivanje djeteta u vrtić i školu te općenito normalno funkcioniranje djeteta u skupini, prihvatanje od strane vršnjaka i spremnost da uči iz novih doživljaja.

Istraživanja su pokazala da najbolju socio-emocionalnu prilagođenost i kognitivnu razvijenost imaju djeca čiji su roditelji razvili veliku emocionalnu bliskost sa djecom, dok će slabiju socio-emocionalnu prilagođenost pokazivati djeca čiji su roditelji manje emocionalno osjetljivi i u manjoj mjeri zadovoljavaju djetetove potrebe. Roditelji koji provode prevelik nadzor i izdaju naredbe djetetu izazivaju povučenost djeteta, dok s druge strane oni roditelji koji postavljaju premalo zahtjeva i ne daju nikakve upute izazivaju agresivno ponašanje djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Kognitivni i emocionalni sustavi razvijaju se neovisno te je potrebno stalno poticati njihovo povezivanje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Smatra se da će djeca koja imaju dobro razvijenu privrženost pokazati i dobro kognitivno funkcioniranje (Brajša-Žganec, 2003).

Na dječji kognitivni razvoj osim njih samih utječe okolina te roditelji, njihovo ponašanje i stil odgoja. Roditelji na djetetov kognitivni razvoj utječu na nekoliko načina: prenose gene na svoju djecu pa su im slična u nekim osobinama, dijete traži kod roditelja ono što je u skladu sa njegovim nasljeđenim osobinama i sklonostima i naposljetku roditelji na neki način reagiraju na osobine djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Na djetetove osobine roditelji mogu reagirati na dva načina: tako da im pomažu u stvaranju i izboru okoline koja će odgovarati tim osobinama i dalje ih poticati ili ne primjećuju i zanemaruju specifične potrebe djeteta i ne pružaju mu dovoljno poticaja. Ponekad roditelji ne znaju, ne mogu ili ne žele stvoriti u djetetovoj okolini preduvjete koji su potrebni za razvoj specifičnih sposobnosti i talenata te na taj način onemogućuju da se ostvare djetetovi nasljedni potencijali (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Roditeljska uključenost, ohrabrivanje i emocionalna toplina uvelike utječu na kvocijent inteligencije u ranom djetinjstvu. Količina govora koju roditelji upute djetetu snažno utječe na rani jezični djetetov razvoj na temelju kojeg se razvija inteligencija i uspjeh u osnovnoj školi (Berk, 2008). Roditelji koji su izmoreni i nemaju energije za dijete vrlo često prigušuju djetetovo aktivno ponašanje te prekidaju dijete i nameću mu druge aktivnosti. Ovakav odnos prema djetetu nepovoljno utječe na djetetovu pažnju, stupanj zrelosti igre i rezultate na testovima. Brižno, emocionalno roditeljsko ponašanje i osjetljivost roditelja na djetetove potrebe preduvjeti su djetetovih kasnijih postignuća (Berk, 2008).

Istraživanja su pokazala da djeca koja se intelektualno dobro razvijaju imaju dom bogat igračkama i knjigama, a njihovi roditelji su emocionalno topli i nježni, potiču razvoj jezika i znanja i organiziraju izlaske na mjesta na kojima djeca mogu vidjeti i raditi zanimljive stvari. Također, takvi roditelji prema djeci postavljaju i zahtjeve za socijalno zrelo ponašanje, primjerice obavljanje nekog lakšeg kućanskog posla (Berk, 2008). Isto tako, za rješavanje sukoba takvi roditelji ne koriste kažnjavanje niti fizičku silu, već sukobe rješavaju objašnjavanjem (Berk, 2008).

Roditeljski stil odgoja i roditeljevo ponašanje u velikoj mjeri utječe na socio-emocionalni i kognitivni razvoj djeteta. Roditelji koji potiču socio-emocionalni i kognitivni razvoj su oni koju pružaju puno emocionalne topline, ali postavljaju i jasne zahtjeve prema djetetu, osjetljivi su na potrebe djeteta te prepoznaju osobine djeteta koje treba poticati (Čudina-Obradović i Obradović). Takve roditelje opisuje autoritativni stil odgoja.

8. ZAKLJUČAK

Roditeljstvo je zahtjevan i složen proces koji ovisi o prilagodbi osobe na novonastalu situaciju, o roditeljevoj emocionalnoj zrelosti i psihološkom stanju, individualnim osobinama i materijalnom stanju. Roditelji svojim ponašanjem i stilom odgoja utječu na djetetov intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj.

Iako postoji više roditeljskih odgojnih stilova, s obzirom na sve navedeno autoritativni stil odgoja najpovoljnije utječe na djetetov razvoj. Kombinacijom emocionalne topline i čvrste kontrole, roditelji postupno daju autonomiju djeteta, potiču dijete da izražava svoje misli, osjećaje i želje. Autoritativni roditelji prepoznaju potrebe djeteta, djetetu pružaju toplinu i pažnju, te uspostavljaju emocionalno ispunjavajući odnose, koji dijete privlače u blisku vezu sa roditeljem. Sve ove karakteristike povoljno utječu na djetetov socio-emocionalni i kognitivni razvoj. Kao što smo vidjeli u mnogim istraživanjima vrlo je važno da dijete u ranoj dobi usvoji emocionalne kompetencije, te da mu se osigura povoljna okolina za razvoj njegovih osobnosti. Prema svemu navedenome možemo reći da najvažniji čimbenici koje roditelji trebaju djeci pružati za njihov razvoj i zadovoljstvo, su emocionalna toplina i sigurnost.

LITERATURA

Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.

Pascoletti, C. (2015). *Put do dobrog roditelja*. Zagreb: TRSAT.

Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske Toplice: Tonimir.

Vasta, R., Hait, M. M. i Miller S. A. (1998). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Literatura sa web stranice:

Wagner Jakab, A. (2008). Obitelj - sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (2), 119-128.

Dostupno na web stranici: <http://hrcak.srce.hr/30728> .(Preuzeto dana 22.11.2016)

Kratka biografska bilješka

Moje ime je Martina Deglin, imam 26 godina, rođena sam 30.10.1990. u Varaždinu. Živim u obiteljskoj kući sa svojom obitelji, u malom selu Visoko nedaleko Novog Marofa. Osnovnoškolsko obrazovanje stekla sam u Osnovnoj školi Visoko, a svoje obrazovanje nastavila sam u srednjoj školi Dragutina Stražimira Sveti Ivan zelina, smjer: opći poljoprivredni tehničar. Po završetku srednje škole upisala sam Agronomski fakultet, ali se nisam pronašla u tom zanimanju te sam nakon dvije godine odlučila prekinuti studij.

Kako sam uvijek govorila da ću biti odgajateljica kada odrastem, odlučila sam upisati Učiteljski fakultet, rani i predškolski odgoj. Moju odluku da upišem studij dodatno je pojačala i učvrstila činjenica da sam sa šesnaest godina postala samohrana majka predivne kćerkice Rafaele. Kako je ona odrastala moj poziv da postanem dobar odgajatelj sve više se intenzivirao.

Obranom završnog rada, dobila sam poticaj za svoje daljnje studiranje i usavršavanje u svojem budućem radu i zanimanju.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Martina Deglin, izjavljujem da sam ovaj završni rad na temu Stilovi roditeljstva i njihov utjecaj na razvoj djeteta, izradila samostalno uz vlastito znanje, pomoću stručne literature i mentorice.

Potpis:

Izjava o javnoj objavi rada

Naziv visokog učilišta

IZJAVA

**kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi
moj rad**

naslov

vrsta rada

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U _____, datum

Ime Prezime

OIB

Potpis
